

AUTEUR JACO BOER

Het Nederlandse cultuurlandschap van de 21^e eeuw

Een gezamenlijk verhaal en gedeelde regie

Grote opgaven als klimaatadaptatie, energietransitie en schaalvergroting in de landbouw vragen om een gezamenlijke visie en gedeelde regie op onze leefomgeving. Afgelopen najaar discussieerden ruim achtduizend professionals, ondernemers en burgers tijdens de Landschapstriënnale in Haarlemmermeer over deze belangrijke uitdagingen. Gastheer en akkerbouwer Dirk Molenaar had zijn erf speciaal voor de manifestatie laten ombouwen tot expositieruimte en discussiepodium. Organisatoren Eric Luiten en Rob van Aerschot kijken terug op de manifestatie en schetsen de kaders van een nieuwe omgang met het Nederlandse cultuurlandschap.

Eric Luiten is voormalig Rijksadviseur voor het Landschap en voorzitter van de Stichting Landschapstriënnale. Rob van Aerschot is projectmanager bij Gemeente Haarlemmermeer en coördinator van het evenement.

Half december liggen de suikerbieten hoog tegen de muren van de boerderij opgestapeld. In de warme opkamer kijken de twee organisatoren tevreden terug op een hectische maar geslaagde manifestatie. ‘We hebben een maand lang laten zien wat er aan de hand is in onze leefomgeving en hoe we de betrokkenheid bij dit onderwerp kunnen verbreden. Iedereen die op een of andere manier met het landschap te maken heeft, is langs geweest en heeft meegepraat’, aldus Luiten. Ook Rob van Aerschot, die namens Metropoolregio Amsterdam de Landschapstriënnale naar Haarlemmermeer haalde, constateert dat de discussies en brainstormsessies veel hebben opgeleverd. ‘Mensen van uiteenlopende partijen hebben intensief met elkaar over de functie en kwaliteit van het landschap nagedacht.’

Rob van Aerschot, Eric Luiten en gastheer Dirk Molenaar (v.l.n.r.).
Beeld RCE/

Erfgoed & Ruimte

Nederland verandert voortdurend. Hoe houden we het karakter van ons land zichtbaar? In het programma Visie Erfgoed en Ruimte (VER) zet de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed samen met andere partijen in op ruimtelijke ordening vanuit cultuurhistorische inspiratie. ROM doet er verslag van. Ontdek ook op www.erfgoedenuimte.nl hoe cultureel erfgoed de basis is voor kwaliteit in ruimtelijke opgaven.

om een flexibele instelling én waakzaamheid. Gaat op dit soort locaties de chaos regeren of ontstaat hier uiteindelijk een nieuw cultuurlandschap waar we met zijn allen trots op zijn?’

Landschapinclusief ontwikkelen

Over de grote uitdagingen van dit moment bleken de bezoekers van de Landschapstriënnale opvallend eensgezind. ‘Of het nu gaat om de energietransitie of de schaalvergroting in de landbouw, alle opgaven zijn urgent en relevant. Het is alleen de vraag hoe je die op een zorgvuldige manier laat landen in het landschap’, vat Rob van Aerschot samen. ‘Het helpt om een verbindend verhaal te scheppen waarin alle partijen zich kunnen vinden’, meent hij. Ontwerpend onderzoek kan daarin een belangrijke rol vervullen, zo bleek op de manifestatie. Landschapsarchitect Eric Luiten ziet goede aanknopingspunten in wat hij zelf landschapinclusief ontwikkelen noemt. ‘Een initiatiefnemer moet zich realiseren dat hij met zijn project het landschap verandert en dus verantwoordelijk is voor een hoogwaardig plan, een goede inpassing of desnoods ruimhartige compensatie. Bij het programma Ruimte voor de Rivier heeft dit landschapinclusief ontwikkelen goed gewerkt. Bij de opgave is vanaf het allereerste begin de kwaliteit van het Nederlandse landschap in beeld geweest.’ (zie hierover ook *De ontwerper als spil in het gebiedsproces* in ROM 12, december 2017)

Met een gezamenlijke visie op het landschap ben je er nog niet. Minstens zo belangrijk is de vraag hoe je daar als overheid op kunt sturen zonder dat je afglijdt

PARK 21

Dat de jongste Landschapstriënnale in deze regio werd georganiseerd, was niet toevallig. De akkers tussen Hoofddorp en Nieuw-Vennep worden de komende jaren omgevormd tot een vrijetijdslandschap dat tegenwicht moet bieden aan de oprukkende verstedelijking en verrommeling van het gebied. Hoewel boeren er gedeeltelijk kunnen blijven, komt over de agrarische polderstructuur een ‘parklaag’ te liggen met beplanting en fiets- en wandelpaden. Een nieuwe recreatieplas moet het hart van PARK21 gaan vormen, terwijl dicht tegen Schiphol aan nog een bovenregionale attractie is gepland.

De transformatie van de Haarlemmermeer is volgens Luiten illustratief voor de vraag waar veel gebieden in Nederland voor staan. ‘Hoeveel variatie en fragmentatie kan een locatie verdragen en welke regie moet je daar als bestuurder op uitoefenen? Tot tien jaar geleden waren het Rijk en de Provincies de grote gangmakers achter regionale groenstructuren. Denk aan de groene scheggen en Spaarnwoude-achtige gebieden die integraal door hen werden ontworpen en gefinancierd. Die tijd is voorbij. Andere partijen moeten nu worden verleid om het nieuwe landschap vorm te geven. Dat vraagt

naar een te dirigistische houding, legt Van Aerschot uit. 'Je zult met andere partijen op zoek moeten gaan naar een andere verdeling van verantwoordelijkheden. Het is geen toeval dat op de

Landschapstriënnale bijna iedere discussie eindigde met het vraagstuk van *governance*. Bedrijven en maatschappelijke organisaties vragen om heldere kaders waarbinnen ze kunnen opereren.' Luiten

Landschapstriënnale

De Landschapstriënnale is een driejaarlijkse manifestatie rond landschapsontwerp- en beleving. Initiatiefnemers zijn de Nederlandse Vereniging van Tuin- en Landschapsarchitecten (NVTL), de Beroepsvereniging van Nederlandse Stedenbouwkundigen en Planologen (BNSP), NL Ingenieurs en het College van Rijksadviseurs (RCA). Zij hebben zich verenigd in de Stichting Landschapstriënnale die iedere editie een centraal thema vaststelt waaromheen alle activiteiten worden georganiseerd. In 2017 was dat het metropolitane landschap met als gastlocatie PARK21 in de Haarlemmermeer. In 2020 strijkt de Landschapstriënnale neer in Midden-Brabant op uitnodiging van de stichting Het Groene Woud. In het programma is dan aandacht voor de opgaven in andere delen van de provincie en de verhouding tussen (Brabant)stad en platteland.

Meer informatie: landschapstriennale.com

vult aan: 'Van de overheid wordt nog wel degelijk een zekere mate van belangenafweging verwacht. Een bedrijf kan besluiten om in een park te investeren, maar wil er zeker van zijn dat over drie jaar de neuzen nog dezelfde kant op staan.'

Landschap als vestigingsvoorwaarde

Voor PARK21 heeft de Landschapstriënnale in ieder geval duidelijk gemaakt hoe onmisbaar een gezamenlijk verhaal en gedeelde regie zijn. Luiten: 'Er zit zoveel spanning op dit gebied dat zonder deze elementen de kwaliteit van de plek onherroepelijk verloren gaat. Een partij als de Vereniging Deltametropool is erg bang voor zo'n scenario. Ze beschouwt het Hollandse cultuurlandschap als een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor bewoners en bedrijven. Op de Landschapstriënnale heeft ze daarom met de Vereniging Natuurmonumenten afgesproken om samen op te trekken naar regionale bestuurders. Twee maatschappelijke organisaties die de handen ineenslaan om de boel in balans te houden en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving te realiseren. Dat vind ik een prachtig resultaat.'

Karakteristiek en verbeeld landschap in PARK21. Beeld op deze en vorige pagina's: Landschapstriënnale/ Mariette Carstens

«